

**Unios notatserie
nr. 8/2020**

Unios
kommentarer til
Solberg-regjeringens
forslag til
statsbudsjett for 2021

Brev til Finanskomiteen og Kommunal- og forvaltningskomiteen

14. oktober 2020

Innhold	Side
Norsk økonomi	4
Klima	7
Lønn, pris og pensjon	8
Kommuneøkonomien	10
Helse- og omsorgstjenester	13
Kompetanse og kunnskap.....	17
Studentvelferd.....	21
Politiet.....	22
Den norske kirke.....	23

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 1 2007 Tjenestedirektivet – en oversikt
- Nr 5 2009 Offentlig tjenestepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 3 2010 Skattlegging av pensjonsinntekt - Unios høringssvar
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde - privat tjenestepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenestepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios høringssvar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenestepensjon
- Nr 4 2013 Unios hovedkrav og forventninger til en ny regjering
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenestepensjon fra 2015
- Nr 4 2014 Handelsavtaler og handel med tjenester
- Nr 6 2014 Offentlig tjenestepensjon målt mot andre tjenestepensjonsordninger
- Nr 5 2015 Produktivitet – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens innstilling
- Nr 2 2016 Produktivitet II – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens andre innstilling
- Nr 3 2016 Hvor høy avkastning bør det forutsettes for innskuddspensjon?
- Nr 7 2016 Innskuddspensjon – arbeidsgivers drøm
- Nr 8 2016 Cappelen-utvalget
- Nr 5 2019 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2021-budsjettet
- Nr 1 2020 Korona unntakstilstand
- Nr 2 2020 Finanspolitiske tiltak i forbindelse med korona-pandemien
- Nr 3 2020 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2020 og Kommuneproposisjonen 2021
- Nr 4 2020 Om å ta ut folketrygden ved 67 år og fortsette i jobb – virkninger av samordningsreglene
- Nr 5 2020 Medlemmer og yrkesaktive i LO, Unio, YS og Akademikerne
- Nr 6 2020 Trygdeoppgjøret 2020
- Nr 7 2020 Før statsbudsjettet 2021
- Nr 8 2020 Unios kommentarer til Solberg-regjeringens statsbudsjett for 2021

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Unios overordnede budsjettkrav 2021

Utdanning, helse og omsorg

Kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg er bl.a. avhengig en sterk og god kommuneøkonomi. Regjeringens budsjettforslag gjør en allerede stram økonomi for veldig mange kommuner strammere.

Handlingsrommet for satsing på kjernetjenestene kan gå ned så mye som 1 mrd. kroner med regjeringens forslag. Kommunesektoren kan dermed forverre den meget vanskelige sysselsettingssituasjonen i landet. De frie inntektene bør økes med 3 mrd. kroner ut over regjeringens forslag.

Kommunene må bidra aktivt i motkonjunkturpolitikken.

Forebygging

Forebygging taper ofte budsjettkampen. Koronaen har gjort det enda vanskeligere. Etterslepet i behandling, rehabilitering og habilitering må tas på alvor for å unngå varige helseskader, økte behov for dyrere behandling og økte samfunnsøkonomiske kostnader av utstøting fra arbeidslivet.

Klima og omstilling

Vi trenger et forpliktende utslippsbudsjett med en ambisiøs plan med konkrete forslag som viser at vi klarer å halvere CO2-utslippene innen 2030. Regjeringens budsjettforslag er for svakt og viser at vi ikke når våre forpliktelser i 2030. CO2-avgiften må økes mer og omfatte alle sektorer.

Det er viktig med sterkere tiltak tidlig i dette tiåret. CO2-fangst må realiseres i både Brevik og på Klemetsrud. Vi trenger en aktiv stat for næringsomstilling og det grønne skiftet. Statlig forskningsinnsats må økes til 2 pst av BNP i en tiårsperiode. Den maritime næringen med norske arbeidsplasser har en viktig rolle i det grønne skiftet i havrommet.

ABE-kuttene

Regjeringens ABE-kutt må stoppes. Kuttene rammer alle statlige virksomheter, sykehus, universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner.

ABU-kuttene i regjeringen Solbergs tid tilsvarer lønnskostnadene til 17 700 årsverk. Kuttene har svekket beredskapen og det forebyggende arbeidet, svekket tjenestene og førstelinjen og gjort kampen mot koronapandemien vanskeligere.

14.10.2021

Unios kommentarer til Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2021

Regjeringens anslag for norsk økonomi i år og neste år er mer optimistiske enn tidligere anslag. Fastlandsøkonomien og særlig privat konsum henter seg raskt inn, og ventes å vokse mer til neste år enn nedgangen i år. Arbeidsledigheten ser likevel ut til å feste seg på et høyere nivå enn før nedstengningen i flere år framover hvis ikke den økonomiske politikken legges om i en mer sysselsettingsintensiv retning. Det er viktig at krisa brukes til å fremskynde omstillingen av norsk økonomi i mindre oljeavhengig retning. Vi må finne en god balanse mellom å redde «det gamle» og hjelpe fram «det nye». Vi har nå en historisk mulighet til å fremskynde det grønne skiftet. Høy arbeidsledighet må bekjempes med ekspansiv finanspolitikk og en «aktiv stat», ikke nye lettelser i formuesskatten for aksjeeiere slik regjeringen foreslår. Generelt bør vi unngå skattelettelser som del av krisepolitikken, effekten for produksjon og sysselsetting er bedre med tiltak på utgiftssiden. Regjeringens opplegg for kommunesektoren reduserer handlingsrommet neste år på en slik måte at kommunene kan bidra til å forlenge den økonomiske krisa. Reallønnsnedgang grunnet høy prisvekst i 2021 vil isolert sett også trekke aktiviteten ned.

Arbeidsledigheten rammer særlig ungdom, mange av disse vil slite med å finne jobb. Det tilsier at utdanningskapasiteten økes og at kompetansehevede tiltak og arbeidsmarkedstiltak brukes i langt større grad enn det som har vært vanlig. Investering i utdanning og forskning er den beste investeringen også i krisetider. Koronapandemien har også vist at smittevernberedskapen var under enhver kritikk og at grunnbemanningen i helsetjenestene er for lav.

Norsk økonomi

I 2019 var AKU-ledigheten 3,7 pst av arbeidsstyrken, det var den høyeste arbeidsledigheten i en oppgangskonjunktur noen gang. Regjeringen hadde ikke klart å utnytte oppgangen til å presse ledigheten ned slik en bør gjøre for å stå best mulig rustet ved neste nedgang.

Arbeidsledigheten biter seg fast på et høyere nivå

Regjeringen Solbergs forslag til statsbudsjett for 2021 viser at arbeidsledigheten biter seg fast på et klart høyere nivå enn før nedstengningen. Sammenliknet med RNB i mai og SSBs prognoser fra september er regjeringens anslag noe mer optimistiske. Fastlands-BNP går noe mindre ned i år og øker noe mer neste år og AKU-ledigheten anslås til 4,7 pst i år og 4,4 pst neste år. Sysselsettingen i år faller derimot mer enn anslått i RNB. Sammenholdt med de mer positive anslagene på AKU-ledigheten tyder dette på at folk trekkes ut av arbeidsstyrken på grunn av krisa. Tall fra A-ordningen understøtter dette, her ser vi særlig stor nedgang i lønnsstakere over 67 år og under 25 år, noe som kan forklares med mindre behov for ungdom i varehandelen og hotell og restaurant samt at eldre velger å pensjonere seg.

Oljeinvesteringene ned, svak vekst i næringer som skal ta over

Oljeinvesteringene anslås svakt ned i år etterfulgt av en betydelig nedgang på 11,5 pst i 2021. Bedriftsinvesteringene går kraftig ned i år med over 10 pst, mens disse ventes å øke med om lag 5 pst i 2021. Nedgangen i oljeinvesteringene viser at vi går inn i et skifte når det gjelder denne sektorens bidrag til norsk økonomi. Det er derfor viktig at det satses aktivt og bredt for å opprettholde og skape ny aktivitet og sysselsetting i andre næringer. Nedgangen i petroleumsinvesteringene i 2021 vil trekke Fastlands-BNP ned 0,3 prosentpoeng, like mye som disse investeringene trakk opp i 2019.

Nye skattelettelser til aksjeeiere

Regjeringen finner også denne gangen plass til skattelettelser på til sammen 2,6 mrd. kroner i 2021, slik at nivået på skattene neste år vil ligge 30 mrd. kroner lavere enn skattnivået i 2013 når Solberg-regjeringen tiltrådte. Dette svekker grunnlaget for finansieringen av fellesskapstjenestene. Neste år går halvparten av skattelettelsene til aksjeeiere som får økt verdsettelsesrabatten i formuesbeskatningen fra 35 til 45 pst. Dette står i skarp kontrast til at arbeidsledige og permitterte får kutt i dagpengene fra nyttår. Og de som har penger i banken, skal betale formuesskatt av alle pengene. Regjeringens egne dokumenter viser at formuesskattelette ikke gir flere sysselsatte. Nå viser forskning tvert om det motsatte.

Skatteopplegget for 2021 består ellers av fornuftige innstramninger i el-bilfordelene og hybrid-fordelene, innføring av avgift på forbrenning av avfall, fjerning av mva-fritaket for alternativ behandling og kosmetisk kirurgi, gradering av avgiften på alkoholfrie drikkevarer etter sukkerinnhold og målretting av BSU-ordningen mot unge som ikke eier bolig. Regjeringen følger opp RNB og foreslår en produksjonsavgift i havbruksnæringa, etter at den avviste et bedre forslag om å innføre grunnrenteskatt.

Godt grep for å ruste opp vannkraftsektoren

Regjeringen endrer grunnrenteskatten for vannkraftverk fra dagens periodiseringsordning for avskrivninger og friinntekt til en kontantstrømskatt der hele investeringen avskrives første år (og uten friinntekt). Den nye utformingen av grunnrenteskatten gir like mye proveny over prosjektets levetid, men mindre i investeringsåret slik at det vil gjøre oppgraderinger og nye investeringer mer lønnsomme på kort sikt. Det virker fornuftig med tanke på behovet og nødvendigheten av å ruste opp vår vannkraftsektor. Den likviditetsmessige effekten i 2021, «skatteletten», er beregnet til 800 mill. kroner. Regjeringen skulle imidlertid ha senket innslaget for hvor store prosjekter som omfattes av grunnrenteskatten. Alt for mange prosjekter tilpasses og legges under denne grensen i dag.

Viderefører ABE-kuttene

Regjeringen viderefører det årlige «avbyråkratiserings- og effektiviseringskuttet» på 0,5 pst i alle statlige virksomheter, sykehus, universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner. ABE-kuttene har svekket beredskapen og det forebyggende arbeidet og gjort kampen mot koronapandemien vanskeligere. Kuttene i 2021 blir på 1,8 mrd. kroner tilsvarende 2 200 årsverk.

Fra 2015 til 2021 vil ABE-kuttene redusere utgiftsnivået med 13,8 mrd. kroner tilsvarende lønnskostnadene til 17 700 årsverk. ABE-reformen går ut over kvalitet og utdanning, tjenester

og førstelinje svekkes, stillinger står ubesatt og presset på de ansatte øker. Unio mener at ABE-kuttene må stoppes og foreslår en forskningsbasert evaluering av reformens konsekvenser for kvalitet og effektivitet i offentlig sektor. Kunnskapsgrunnlaget for denne forskningen må danne grunnlag for målretting av effektiviseringsarbeidet i tråd med intensjonen i Granavold-plattformen.

Svikter norske sjøfolk, reduserer tak i nettolønnsordningen

Norske lønns- og arbeidsvilkår må gjelde på norsk sokkel og i norske farvann. Det vil sikre like konkurransevilkår slik at norske sjøfolk kan konkurrere med utenlands arbeidskraft.

Unio avviser regjeringens forslag om å kutte 300 mill. kroner i nettolønnsordningen for sjøfolk og reduserer taket i ordningen til 200 000 kroner. Forslaget rimer dårlig med den alvorlige situasjonen maritim næring befinner seg i, flere tusen arbeidsplasser settes i fare. Nettolønnsordningen skal bidra til å bevare den maritime kompetansen og konkurransedyktigheten for norske sjøfolk. Ordningen omfattet i 2019 nærmere 12 000 sjøfolk og over 200 rederier. Den har bidratt sterkt til å opprettholde norske arbeidsplasser på norske skip, samtidig som den har bidratt til å sikre norsk maritim kompetanse og videre rekruttering av norske sjøfolk. Unio mener Stortinget må bevare nettolønnsordningen, og at en videreføring av den midlertidige fjerningen av beløpsbegrensningene i offshore-segmentet i ordningen bør prioriteres som et tiltak for å opprettholde aktivitet i næringen i 2021.

En aktiv stat, forskning og næringsutvikling for det grønne skiftet

Krisa gir mindre privat FoU, staten bør derfor øke sin andel av den samlede forskningen. Unio mener at den statlig forskningsinnsats bør utgjøre 2 pst av BNP i en tiårsperiode for å bidra til omstilling og det grønne skiftet. Universitetenes og forskningsinstituttene grunnfinansiering må styrkes.

Unio mener at det bør sette inn store midler på å få fram et omfattende program for havvind på norsk sokkel, solenergi på sjø, hydrogen og andre fornybarprosjekter. Dette må skje i tett dialog med forsknings- og utdanningsinstitusjoner og ivareta FNs bærekraftsmål, ikke bare knyttet til klima, men også til økosystemer og til hav og marine ressurser.

Leverandørindustrien og maritim næring må være en partner for staten i fornybarprosjekter på sokkelen og på land. Som oljenasjon har vi et særlig ansvar for å få fram vellykkede prosjekter på karbonfangst og lagring, noe som vil være avgjørende for at verden skal klare å nå klimamålene. Både sementfabrikken på Brevik og forbrenningsanlegget på Klemetsrud må få statlig finansiering for fangstanlegg for CO₂.

Den maritime næringen har en viktig rolle i det grønne skiftet i havrommet.

Kommunesektoren må brukes i motkonjunkturpolitikken

Kommunesektoren må få en sentral rolle i motkonjunkturpolitikken og kampen for å gjenreise sysselsettingen. De siste årene har kommunesektoren pga. stramme økonomiske rammer spilt en meget beskjeden rolle i arbeidet med å skape nye arbeidsplasser. Etter finanskrisa ble kommunesektoren brukt mer aktivt. Sektoren må få midler til å framskynde vedlikehold og nybygg, til å framskynde digitaliseringen av offentlig sektor og til å styrke det generelle tjenestetilbudet, herunder økt grunnbemanningen i helse- og omsorgstjenesten.

Antall tiltaksplasser økes

Antall plasser under arbeidsmarkedstiltakene ble ikke økt i RNB, tross skyhøy arbeidsledighet. Økning i antall permitterte har fått stor oppmerksomhet, det er imidlertid like viktig å hjelpe de som var «ordinært arbeidsledige» før krisa inntraff og mange av de nye ledige som sliter med å finne ny jobb. Unio støtter regjeringens forslag om å øke antall plasser under arbeidsmarkedstiltakene med 7000 i 2021. Etaten bør gjennomføre mye av tiltaksopptrappingen i egen regi for å styrke «A»-en i NAV og styrke kontakten med det lokale næringsliv.

Klima

Statsbudsjettet viser at vi må skjerpe klimapolitikken betraktelig om vi skal nå våre forpliktelser. Vi har 10 år på å oppfylle Parisavtalens mål om at klimagassutslippene i Norge skal halveres innen 2030. Fra 2021 vil Norge være en del av EUs klimarammeverk. Unio etterlyser en ambisiøs plan med konkrete forslag til hvordan vi skal nå våre forpliktelser. Vi trenger et forpliktet utslippsbudsjett for det neste tiåret med tilhørende tiltak. Tiltakene må komme fortløpende og tidlig i tiårsperioden. Klimakur 2030 viser at bare ett års utsettelse av tiltak reduserer utslippsreduksjonene fram til 2030 betydelig.

Koronapandemien har gitt en kraftig demper på aktiviteten verden over og kanskje vil CO₂-utslippene gå ned så mye som 6-8 prosent i år. Det er viktig at denne nedgangen fortsetter. Skal vi klare målene som er satt for dette tiåret, må de årlige reduksjonene være i denne størrelsesorden hvert år fram til 2030.

CO₂-avgiften bør økes kraftig, utslippsbudsjett må på plass

Tiltaksmenyen i Klimakur 2030 og SSBs oppfølgingsanalyse der CO₂-avgiften brukes for å nå målene illustrerer godt at utslippskuttene i ikke-kvotepliktig sektor kan nås, men virkemiddelbruken må skjerpes betydelig sammenliknet med dagens politikk som i for stor grad lener seg på resultatene av el-bilpolitikken.

En kraftig økning i CO₂-avgiften er et effektivt virkemiddel, en slik økning vil virke kostnadseffektivt og kuttene kommer der de er billigst å gjennomføre. Regjeringens forslag om å øke CO₂-avgiften med 5 pst i 2021-budsjettet er for svakt. Skal vi klare målene i løpet av denne tiårsperioden, må CO₂-avgiften økes mer, minst med 10 pst årlig og helst med mer, og helst enda mer tidlig i perioden for å få rask effekt. En årlig økning i CO₂-avgiften på 10 pst fra 2021-2030 øker avgiften fra 544 kroner per tonn i 2020 til 1400 kroner i 2030. Det er ikke nok alene, men nødvendig i kombinasjon med andre virkemidler.

CO₂-avgiften bør også gjøres generell slik at alle næringer i ikke-kvotepliktig sektor omfattes. Jo svakere økningene i CO₂-avgiften blir og jo mindre den gjøres generell for alle næringer, jo mer må klimapolitikken lene seg på andre virkemidler. Vi ser f.eks. at el-bilpolitikken gir store utslippskutt, men denne politikken koster også samfunnet stort i form av tapte skatteinntekter, langt mer enn de direkte kostnadene av en kraftig økning i CO₂-avgiften.

Vi har kort tid på det meget viktige arbeidet som skal gjøres med utslippskutt i perioden 2021-2030. Unio foreslår en økning i CO₂-avgiften på 10-15 pst i 2021 og videre opptrapping i tiårsperioden.

CO2-fangst

Vi må satse på karbonfangst ikke bare i Brevik, men også på Klemetsrud, for å teste ut forskjellige teknologier for fangst på punktutslipp i forskjellige næringer. Skal verden klare å stoppe den globale oppvarmingen må vi finne gode løsninger for fangst av CO2 fra tusenvis av punktutslipp som står for en stor del av verdens CO2-utslipp. Som oljenasjon har vi en særlig forpliktelse til å satse aktivt på dette området.

Klimasatsmidler til statlige virksomheter

Det er et mål at statlige virksomheter skal bli klimanøytrale innen 2030. En slik målsetting vil kreve investeringer som virksomhetene vanskelig kan finne midler til innenfor tildelte budsjetterammer. Samtidig møter virksomhetene i økende grad krav om slik omstilling. Slike satsinger krever finansiering. Unio mener det må opprettes et fond tilsvarende klimasatsmidlene i kommunal og fylkeskommunal sektor, hvor statlige virksomheter kan søke om støtte til tiltak som reduserer utslipp av klimagasser og gjennom det bidrar til en raskere omstilling til lavutslippssamfunnet.

Kommunesektoren må stimuleres og trekkes aktivt med i klimakampen

Kommunesektoren må tekkes aktivt med, det er positivt at Enova styrkes, men muligheten til økt energieffektivisering i eksisterende bygningsmasse utnyttes ikke godt nok. Energieffektivisering lønner seg, skaper flere arbeidsplasser og bidrar til det grønne skiftet.

Lønn, pris og pensjon

Regjeringen anslår lønnsveksten i 2020 til 1,7 pst, likt med ramma i frontfaget. SSBs siste anslag hadde også 1,7 pst i «bånn», men fanget også opp at strukturendringer vil gi noe høyere målt lønnsvekst fordi det er flere permitterte og ledige blant de lavtlønnede. SSBs anslag endte derfor på 2,0 pst. Nasjonalbudsjettet anslår prisveksten lavt til 1,1 pst slik at anslaget på reallønnsveksten i 2020 blir 0,6 pst, om lag som SSBs siste anslag som bygger på et noe høyere nominelt forløp også for prisveksten (litt over TBUs anslag på 1,4 pst).

I 2021 anslår regjeringen lønnsveksten til 2,2 pst, om lag som SSBs anslag. Konsumprisveksten i 2021 anslås imidlertid til 3,5 pst grunnet kraftig oppgang i elektrisitetsprisene fra årets lave nivå, slik at lønnstakere neste år kan vente nedgang i reallønna på 1,3 pst. om regjeringens anslag slår til. Det tok mange år å innhente reallønnsnivået etter oljeprisfallet, etter koronaen ventes reallønningene i 2021 igjen å ligge bare svakt over 2014-nivå. Etter koronaen må arbeidstakerne få sin rettmessige del av verdiskapingen.

Reguler alderspensjonene etter Stortingets intensjon

Laver anslått lønnsvekst i trygdeoppgjøret i fjor ga en etterregulering som gjør at alderspensjonistene antakelig unngår realinntektsnedgang i år. Reallønnsnedgang i 2021 vil imidlertid kunne gi alderspensjonistene en realinntektsnedgang på hele 2,1 pst i 2021. Dette blir resultatet fordi regjeringen tviholder på en regulering av alderspensjonene som har frarøver alderspensjonistene over 8 mrd. kroner i årene 2014-2020. Unio mener at alderspensjonene må reguleres med gjennomsnittet av lønn og pris etter Stortinget intensjon.

Tabell 1: Utvikling i årslønn, konsumpriser og alderspensjon 2019-2022

	2019	2020			2021		2022
	FIN okt 20	FIN mai 20	FIN okt 20	SSB sept 20	FIN okt 20	SSB sept 20	SSB sept 20
Årslønn	3,5	1,5	1,7	2,0	2,2	2,3	3,5
KPI	2,2	1,0	1,1	1,5	3,5	2,9	2,1
Reallønnsvekst	1,3	0,5	0,6	0,5	-1,3	-0,6	1,4
Reel inntektsvekst for alderspensjonister*	0,2		0,1		-2,1	-1,4	0,6
3-mndr. pengemarkedsrente, nivå	1,6	0,9	0,7	0,7	0,4	0,3	0,6

*inkl. fradrag for etterregulering i 2019 og tillegg for etterregulering i 2020

Alderspensjon til uføre

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å fjerne skjermingen mot levealdersjustering for uføre når disse går over på alderspensjon. Unio viser til at uføre ikke kan kompensere for levealdersjusteringen ved å stå lenger i arbeid slik de arbeidsføre kan og gjør. Vi mener derfor at skjermingen bør fortsette også for årskull født i 1954 og senere. Vi viser bl.a. til SSBs høringsuttalelse som sier «*Selv om tallgrunnlaget så langt ikke gir klar støtte til at skjerming av tidligere uføre har vært nødvendig, er observasjonene såpass sprikende at det ikke er dekning for den motsatte konklusjonen om at skjermingen ikke burde ha vært innført. Det gjelder i enda større grad en konklusjon om at skjermingen nå bør avvikles.*» (Prop. 1 S Arbeids- og sosialdepartementet, side 102).

Organisasjonsgrad og fagforeningskontingent

Den norske arbeidslivsmodellen er kjernen i den norske modellen. En viktig forutsetning for den norske arbeidslivsmodellen er høy organisasjonsgrad og høy reell oppslutning om norske tariffavtaler som grunnlag for lønn, pensjon og arbeidsforhold. Arbeidstakere og arbeidsgivere må oppfordres til organisering. Alle parter, også arbeidsgivere og myndigheter, må ta ansvar for å få opp organisasjonsgraden, støtte opp om hovedorganisasjonene i arbeidslivet på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden. Det vil bidra til å hindre sosial dumping og uverdige arbeidsforhold, og styrke tariffavtalenes stilling som rettesnor for hvordan arbeidslivet skal organiseres.

Fagforeningsfradraget har stått stille siden 2013. Koronakrisa viser at vi trenger mer felleskap og et organisert arbeidsliv med sterke fagforeninger og hovedorganisasjoner. Forskning viser at fagforeningsfradraget, gjennom økt andel organiserte, bidrar til å øke produktiviteten i virksomhetene. Økt fagforeningsfradrag vil bidra til økt organisering, og skape større likhet med arbeidsgiverfradraget som er utformet som en andel av lønnssum i virksomheten. Unio krever at det gis fullt fradrag for fagforeningskontingent fra skatteåret 2021.

Kommuneøkonomien

Regjeringen strammer til overfor kommunesektoren i 2021. Handlingsrommet reduseres med så mye som 1 mrd. kroner. Dette vil gå ut over kjernetjenester som utdanning, helse og omsorg. Det kan føre til at kommunesektoren bidrar til å forsinke bedringen i arbeidsmarkedet neste år.

Viser ikke hele regnestykket

I kommuneproposisjonen for 2021 varslet regjeringen en realvekst i de frie inntektene for kommunesektoren på mellom 2 og 2,4 mrd. kroner. Regjeringen legger seg nå i helt nederst i intervallet og foreslår at de frie inntektene skal øke med 2 mrd. kroner, fordelt med 1,6 mrd. til kommunene og 0,4 mrd. til fylkeskommunene. Av dette forutsetter regjeringen at kommunene bruker 100 mill. kroner på barn og psykisk helse og at fylkeskommunene bruker 100 mill. kroner på ferger og nullutslippsbåter. Tar vi hensyn til at de demografiske utgiftene vokser med 1,1 mrd. kroner blir kommunesektorens netto handlingsrom 0,7 mrd. kroner, sier regjeringen. Det er derimot flere utgifter og kutt regjeringen ikke tar med i sitt regnestykke som gir en kraftig nedgang i kommunenes og fylkeskommunenes handlingsrom:

- Pensjonsutgiftene øker med 0,6 mrd. kroner ut over deflator (lønn og pris).
- Toppfinansieringsordninga for ressurskrevende brukere strammes inn netto med 37 000 kroner per bruker, det gir en samlet ekstrakostnad for kommunene på 300 mill. kroner.
- Fylkeskommunene får 100 mill. kroner i samlet støtte til driftsutgifter i forbindelse med omleggingen til nullutslippsløsninger for ferger og hurtigbåter. Vestland fylkeskommune som har kommet lengst i det grønne skifte i fergetrafikken, regner alene med årlige merkostnader på 300 mill. kroner. Regjeringen har oppfordret til omlegging, men følger ikke opp. Samlet bevilgning skulle vært minst på 500 mill. kroner.
- Regjeringen foreslår, etter avtale med Frp, å redusere den maksimale satsen i eiendomsskatten fra 5 til 4 promille. Det reduserer kommunesektorens skatteinntekter med 360 mill. kroner i 2021. Tidligere år har regjeringen redusert satsen fra 7 til 5 promille.

Tabell 2: Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2021

Økning i frie inntekter*	2,0 mrd.
Demografikostnader som må dekkes innenfor de frie inntektene	-1,1 mrd.
Økte pensjonskostnader ut over deflator	-0,6 mrd.
Toppfinansiering av ressurskrevende brukere reduseres	-0,3 mrd.
Barn og psykisk helse	-0,1 mrd.
Nullutslippsløsninger ferger og båter, budsjett 0,1 mrd., behov 0,5+ mrd.	-0,5 mrd.
Eiendomsskatt, redusert makssats fra 5 til 4 promille	-0,4 mrd.
«Netto» økonomisk handlingsrom fri inntekter	-1,0 mrd.

*Sammenliknet med inntekter i 2020 anslått i RNB

Og som tidligere er det mange andre utgiftsøkninger utenom de som kan knyttes direkte til demografi som må dekkes før de store sektorene som helse, omsorg og utdanning kan forbedre sine tjenester. Stikkord her er tidlig innsats i skole, rusfeltet, bemanningsnorm for barnehagene, vedlikehold av fylkesveier, forebyggende tiltak for habilitering og rehabilitering og ras- og flomsikring for å nevne noe. De store sektorene helse, omsorg og utdanning må se langt etter noe løft.

Unio krever på bakgrunn av svak vekst i kommunesektorens handlingsrom i flere år, at sektorens frie inntekter økes med minst 3 mrd. kroner ut over regjeringens forslag for 2021. Dette er penger som bl.a. skal dekke ordinær drift og etterslep, f.eks. på behandling og rehabilitering. De ekstrarunder på kommuneøkonomi for 2020 og første halvår 2021 som skal være i høst og neste år, og som skal kompensere for koronautgifter og inntektsbortfall, må komme i tillegg til en ordinær økning av handlingsrommet. Koronaen burde brukes til å rekruttere lærere og helsepersonell som nå jobber i andre yrker.

Kommunene trenger sikkerhet for at skattesvikt, inntektsbortfall, merutgifter og etterslep kompenseres

Det er grunn til å minne om at et flertall på Stortinget, alle partiene utenom regjeringspartiene, i forbindelse med behandlingen av Prop. 52 S (2019-2020) vedtok følgende: «*Stortinget ber regjeringen om å kompensere kommunene og fylkeskommunene for urimelige virkninger av skattesvikt, inntektsbortfall og merutgifter i forbindelse med håndteringen av smittesituasjonen og endret økonomisk utvikling siden vedtatt statsbudsjett*» (Innst. 197 S).

I et brev til alle landets kommuner 4. september 2020 forsikrer helseministeren og kommunalministeren kommunene om at regjeringen tar sikte på å dekke alle nødvendige kostnader i kommunesektoren med oppfølgingen av den såkalte TISK-strategien (testing, isolering, sporing og karantene) og særskilte smittevernstiltak i 2020 og 2021. Regjeringen sier i det samme brevet at det «*vil bli vurdert særskilt kompensasjon til kommuner som har hatt store ekstraavgifter som følge av lokale virusutbrudd*».

Unio mener det er viktig at kommunesektoren får sikkerhet for at de enkelte kommuner og fylkeskommuner får kompensert for virkningene av skattesvikt, inntektsbortfall, etterslep og merutgifter i forbindelse med virusutbruddet. Dette må også gjelde de kommuner og fylkeskommuner som er hardest rammet av pandemien og har måttet ta den tøffeste kampen mot videre spredning av viruset. Regjeringens TISK-lovnad er bare en begynnelse. Den gir ingen forsikring for den enkelte kommune, det skal «vurderes». En riktig fordeling av den samlede kompensasjonen er viktig for å sikre rettferdighet og for å sikre at pandemien ikke gir grobunn for nye inntektsforskjeller blant kommunene.

Styrk Klimasats i kommunene

Klimasats, en støtteordning for kommuner og fylkeskommuner som vil kutte utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet, videreføres med en ramme på 100 mill. kroner. I februar i år opplyste Miljødirektoratet at de hadde fått inn Klimasats-søknader på til sammen 723 mill. kroner. Dette arbeidet er særdeles viktig, rammen bør økes betydelig.

Krevende for bibliotekene

Budsjettforslaget er trangt for bibliotekene. Krevende kommuneøkonomi og manglende økning av utviklingsmidlene gir grunn til bekymring. Utviklingsmidlene som forvaltes av Nasjonalbiblioteket, har stor betydning for folkebibliotekene. Midlene foreslås på 48,6 mill. kroner, samme nominelle nivå som i 2015, en reell nedgang på 6 mill. kroner. Dette til tross for at bibliotekene har vist svært gode resultater de siste årene, regjeringen påpeker selv i budsjettokumentene at bibliotekene spiller en nøkkelrolle med tanke på å oppnå FNs bærekraftsmål: *«Bibliotekene befinner seg i skjæringspunktet mellom kultur, utdanning og livslang læring, folkehelse og sosialt arbeid. Med nærmere 26 mill. besøkende bare i folkebibliotekene, har bibliotekene en unik mulighet til å nå befolkningen med kunnskap om 2030-agendaen»*. Unio mener at utviklingsmidlene bør økes med 10 mill. kroner.

Helse- og omsorgstjenester

For å avverge kollaps i helsetjenestens håndtering av pandemien, iverksatte myndighetene i Norge svært omfattende og strenge smitteverntiltak. Det er imidlertid fortsatt usikkert hvordan covid-19 vil utvikle seg i Norge, men ulike analyser er tydelige på at pandemien vil prege samfunnet i mange år fremover. Helsesektoren må rustes til å håndtere både pandemier og løpende og planlagte oppgaver, herunder økt rehabiliteringsbehov og grunnleggende tjenester innen pleie og omsorg, som følge av økt trykk i forbindelse med pandemien. Unio ber regjeringen vise vilje til å styrke og utvikle tjenestene som har ansvaret for tverrfaglig oppfølging, behandling, rehabilitering og palliasjon for den økte mengden pasienter som vil komme de nærmeste årene.

Unio mener pandemien har avdekket samfunnets sårbarhet. Vi må tenke nytt, med en sterkere satsning på en bærekraftig helsetjeneste, digitalisering og styrket beredskap. Unio mener det er positivt at det settes av midler til digital helsestasjon, videreføring av velferdsteknologiprogrammet, samt at det prioriteres ny digital infrastruktur og samhandlingsløsninger for hele helse- og omsorgstjenesten.

Bærekraftmålene reflekterer tre forhold som henger sammen: miljøforhold, sosiale forhold og økonomiske forhold. Bærekraftmål tre, som handler om at god helse og livskvalitet skal sikres, må gjenspeiles i budsjettet. Manglende prioritering av rehabilitering og forebygging vil gi økt trykk på pleie- og omsorgstjenester, og samtidig redusert selvstendighet og sosiale deltakelse for innbyggere. En bærekraftig helsetjeneste innebærer en prioritering av rehabilitering, forebygging, læring og mestring, effektive og gode pasientforløp. Dette krever tverrfaglig og tverretattlig samarbeid.

Covid-19 situasjonen førte til at landets helsetilbud i stor grad ble stengt ned. Mange pasienter fikk utsatt sin behandling; rehabilitering, opptrening, kontroller og operasjoner ble utsatt. Og de viktige forebyggende helsetjenestene, som helsestasjon- og skolehelsetjeneste og frisklivstilbud, ble også satt på vent. Mange av disse pasientene har fortsatt ikke fått et tilbud om helsetjenester. Det er derfor nødvendig med en kraftig satsing for å ta igjen etterslepet når det gjelder helsetjenester til befolkningen. Dette i tillegg til å ta vare på de som blir syke og skadet nå.

Tilskuddet til helsestasjon og skolehelsetjeneste omgjøres til et rent tilskudd til årsverk for tjenestens kjernekompetanse. Unio mener midlene må kobles til midlene som er tilført denne tjenesten gjennom styrking av kommunenes rammer fra 2013-2018 (930 mill. kroner).

Kompetanse

Unio merker seg at regjeringen har lagt frem forslag om et nytt kompetanseløft 2025. Kompetanseløftet retter seg i stor grad mot ufaglærte og helsefagarbeidere, og det er i vesentlig grad en videreføring av kompetanseløft 2020. Unio mener det er et paradoks at kompetanseløftet ikke fremmer nye tiltak for å sikre nødvendig kompetanseutvikling i disse tjenestene. Det er nødvendig med tiltak for å begrense mangelen på sykepleiere og spesialsykepleiere, og rekruttere fysioterapeuter og ergoterapeuter. Likeledes er det nødvendig å heve kompetansen blant sykepleiere, fysioterapeuter, ergoterapeuter og andre helseprofesjoner. Bare slik kan vi utvikle nødvendige tverrfaglige og effektive rehabiliteringstjenester av høy kvalitet, som kan sikre bærekraftige tjenester for fremtiden.

Unio mener regjeringen må prioritere å opprette et rekrutteringstilskudd til kommunene på 300 mill. kroner for å sikre tilstrekkelig med helsepersonell med høyere utdanning i årene som kommer, og som speiler kommunenes lovkrav. Unio mener også at tilskuddet må dekke kompetansehevede tiltak blant autorisert helsepersonell med høyere utdanning i kommunehelsetjenesten.

Kommunene

Vi mener det er behov for nye økonomiske, organisatoriske, digitale, pedagogiske og juridiske virkemidler for å utvikle de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Vår bekymring understøttes av KS, som i fjorårets budsjetthøring var tydelig på at helse- og omsorg er det første som kuttes ved knappe budsjetter. Rehabilitering, forebyggende og helsefremmende helsetjenester, korttidsopphold og dagtilbud ser vi er de tjenestene som er mest utsatt for kutt. I tillegg ser vi at nettotilveksten av sykehjemsplasser har vært null de siste 5 årene. I tillegg kuttes grunnbemanningen i institusjonene. Sykepleiemangelen er alvorlig i disse tjenestene, og i tillegg mangler det tverrfaglighet om de store oppgavene der det også er behov for flere ergoterapeuter og fysioterapeuter.

I kommunene er det tatt et stort ansvar, som ikke speiles i tilgang på ressurser. Nesten 70 prosent av Covid-19 relaterte dødsfall har skjedd i kommunale institusjoner. Dessuten har kommunene i utgangspunktet hatt for lite ressurser til smittesporing. I tillegg er det et merkbart etterslep i forbindelse med at pasienter fikk sin behandling utsatt på grunn av nedstengningen og de økte smittevernrutinene etter at samfunnet gradvis ble åpnet opp. Ingen midler i RNB eller krisepakker har så langt vært øremerket til å ruste disse tjenestene. Unio mener det ikke er samsvar mellom det ansvaret som skal tas i de kommunale tjenestene og villigheten til å sikre tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å forvalte dette ansvaret. Opptappingsplanen for rehabilitering og habilitering, som gikk ut i fjor, og det nye kompetanseløftet er eksempler på at det ikke er reell politisk vilje til å sikre ressurser og kompetanse til de tjenestene som skal ivareta det økte behovet i årene som kommer.

Det er mangel på rehabiliteringstilbud og det er mangel på tilstrekkelig med døgnplasser i kommunene, og vi har lenge etterlyst en reell opptappingsplan for habilitering og rehabilitering, samt behovsveksten i de kommunale helse- og omsorgstjenestene generelt. Dette er høyaktuelt i koronasituasjonen vi nå er i. Den første bølgen har vist oss at rehabiliteringsbehovet til de sykeste covid-19-pasientene er stort. Denne gruppens rehabiliteringsbehov kommer på toppen av den allerede eksisterende underdekningen av rehabiliteringstjenester.

Unio mener prioriteringene i statsbudsjettet ikke er i tråd med å utvikle en bærekraftig velferdsstat. Unio mener at kommunale helsetjenester bør sikres gjennom normgivende bemanning.

Unio mener at tiden er inne til å investere i kompetanse og utstyr. Dette er en gylden mulighet til å hente inn igjen de manglende investeringene i sektoren. Pandemien har for eksempel vist at digital teknologi kan benyttes og videreutvikles til videokonsultasjoner, avstandsoppfølging, sosial kontakt og opptrening. Nå er tiden for å bruke dette momentet til en større satsning og opplæring i digital teknologi.

Spesialisthelsetjenesten

Unio har lenge gitt uttrykk for at ABE-reformen slår uheldig ut i mange statlige institusjoner, ikke minst i sykehusene. Mange av kuttene som er gjort, har vi sett de negative konsekvensene av i forbindelse med pandemien. Unio mener at nå må det være slutt på at kuttene rammer pasientene og de ansatte.

Vi må også revurdere hvordan vi bygger sykehus i fremtiden, med tanke på beredskap, intensivkapasitet og mulighet for ivaretagelse av smittevern. Det må investeres mer i sykehusbygg, medisinsk utstyr, ny teknologi og spesialistkompetanse innenfor både akuttmedisin, pleie og rehabilitering. I tillegg må det avsettes nok ressurser til å ta igjen etterslepet på pasientbehandlingen.

Allerede før pandemien var det store kapasitetsproblemer i spesialisthelsetjenesten, med over 200 000 avtalebrudd. Spesielt urovekkende var en økende trend i brudd på tidsfrister innenfor pakkeforløpene for kreft. I de siste årene har stadig flere pasientgrupper blitt innlemmet og dermed forsøkt prioritert gjennom ulike pakkeforløp, dette uten at det har fulgt med tilstrekkelige bevilgninger for nødvendig kapasitetsøkning. Ulike akutte tilstander, traumer og alvorlige infeksiose tilstander kommer i tillegg til pakkeforløpene. Disse krever akutt innsats der bildediagnostikk spiller en avgjørende rolle. Under pandemien har køene til bildediagnostikk økt dramatisk, og tidkrevende smitteverntiltak vil også redusere effektiviteten i lang tid fremover. Ventetidene i spesialisthelsetjenesten har økt som følge av virusutbruddet. Det er ventet at smitteverntiltak og beredskap vil gjøre det mer krevende enn normalt å utnytte kapasiteten i sykehusene fullt ut også i 2021. Regjeringen foreslår derfor å bevilge 200 mill. kroner til en midlertidig insentivordning som skal stimulere sykehusene til å gjennomføre forbedringstiltak som reduserer ventetider.

Unio støtter intensjonene om å få ned ventetiden og at RHFene får midler til å ta inn etterslepet. Dette er særlig viktig for kronikere og alvorlig syke. Vi vil likevel understreke at det er det samme helsepersonellet som har stått i krisen, som skal håndtere dette arbeidet. Insentiver for effektivisering kan fort bli en ond sirkel om det ikke også følges opp med konkrete tiltak for å bedre arbeidsbetingelser for dem som skaper verdiene i tjenesten. Sykepleiemangelen og mangelen på intensivsykepleiere var allerede stor før pandemien, og vi savner konkrete tiltak for å sikre forsvarlig grunnbemanning.

Mer enn noen gang viser spesialisthelsetjenesten sin sårbarhet ved ikke å prioritere rehabilitering. Liv som reddes skal også leves. Det sammensatte sykdomsbildet hos Covid 19-pasienter med svikt i lunge-, muskel- og hjernefunksjoner viser tydelig behovet for tverrfaglig innsats med ergo- og fysioterapi. I tillegg er det ingen omtale i budsjettet av mangelen på sykepleiere og intensivsykepleiere i sykehus. Denne mangelen har gjort beredskapen krevende under pandemien.

Utdanning

Kompetanseutvikling er et av de viktigste verktøyene helsetjenesten har for å beholde arbeidskraft, gi tjenester av høy kvalitet og bedre pasientsikkerheten.

Unio støtter den helt nødvendige økningen av studieplasser til helseprofesjonene. For å sikre kvalitet i utdanningene må kapasitet og kvalitet i praksisstudiene styrkes. Det gjelder for både bachelor- og spesialistutdanningene for Unios helseprofesjoner. Veiledningskompetanse er et av de viktigste tiltakene for å fremme kvalitet i praksisstudiene (UHR 2016). I forskrift om

felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger (2017) står det i § 3 at praksisveileder som hovedregel bør ha formell veiledningskompetanse. Få veiledere i helse- og omsorgstjenestene har denne kompetansen.

Unio har også notert at det under trontaledebatten ble vedtatt at *Stortinget ber regjeringen om en gjennomgang av finansieringskategoriene i høyere utdanning, for å sikre at utdanninger som ingeniørfag, lærerutdanninger og andre utdanninger som er etterspurt i arbeidsmarkedet har riktig finansiering*. Unio vil her kreve at helsefaglige utdanninger innlemmes i gjennomgangen. Det er utdanninger som er svært etterspurt i hele befolkningen.

Budsjettkrav

Unio krever strakstiltak for å sikre en forsvarlig utvikling av helse- og omsorgstjenesten. Det må på plass en statlig finansiert opptrappingsplan, en «styrkepakke», med øremerkede midler for å sikre at tjenestene utvikles i tråd med befolkningens behov. I tillegg krever vi at Kompetanseløft 2025 utvides med 300 mill. kroner, som rekrutteringstilskudd knyttet til nødvendig rekruttering av kritisk helsepersonell, herunder ergoterapeuter, fysioterapeuter, spesialsykepleier i avansert klinisk allmennsykepleie og sykepleiere.

Kompetanseløft 2025:

- Unio mener regjeringen må prioritere å opprette et rekrutteringstilskudd til kommunene på 300 mill. kroner for å sikre tilstrekkelig med helsepersonell med høyere utdanning i årene som kommer, og som speiler kommunenes lovkrav. Tilskuddet må også dekke kompetansehevende tiltak blant autorisert helsepersonell med høyere utdanning i kommunehelsetjenesten.

Styrkepakke:

- Re- og habilitering får en reell prioritering i alle kommuner og sykehus.
- Det etableres frisklivstilbud i alle kommuner, og alle kommuner har definerte lærings- og mestringfunksjoner i disse tjenestene for langvarig syke og for pårørende med omsorgsoppgaver.
- Den kommunale helse- og omsorgstjenesten får styrket grunnbemanningen med kritisk helsefaglig kompetanse og settes i stand til å håndtere nye pandemier, smitteberedskap og økende oppgaveoverføring fra spesialisthelsetjenesten.
- Grunnbemanningen i spesialisthelsetjenesten må styrkes for å bedre den generelle beredskapen og for å øke kapasitet på diagnostikk og behandling av pasienter. Det må innføres økonomiske virkemidler og styringskrav som sikrer tilstrekkelig med kritisk helsefaglig kompetanse.

Helsestasjon- og skolehelsetjenesten:

- Unio ber om en varig statlig finansiering av helsestasjon og skolehelsetjenesten og ber om at midler (930 mill. kroner), bevilget til helsestasjon og skolehelsetjeneste gjennom kommunenes inntektssystem fra 2013- 2018, trekkes ut av rammen og øremerkes for å sikre at ressursene tilføres formålet. Midlene må kobles til de lovpålagte kommunale helseprofesjonene, herunder sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter.

Kompetanse og kunnskap

Utdanning er nøkkelen til arbeid, tilhørighet, velferd og vekst. Et arbeidsmarked i stadig raskere endring, miljøutfordringer og ikke minst koronakrisen har vist at solid og bærekraftig kompetanse er den beste garantien for at flest mulig skal beholde jobben sin, utvikle kompetansen sin og omstille seg til nye jobber eller nye arbeidsmåter.

Unio er derfor positiv til regjeringens satsing på utdanning, forskning og flere studieplasser, og støtter tiltakene i statsbudsjettet som skal sikre at flere fullfører videregående opplæring, og at flere får tilgang til fagskoler og studier. Unio mener at det må satses minst like mye på kunnskap, utdanning og forskning i årene fremover, også etter at koronakrisen har lagt seg.

Grunnskoler og videregående opplæring

Samtidig som det er usikkerhet om kommuneøkonomien, er det en reduksjon sammenliknet med 2020 i bevilgningene til nye læremidler i forbindelse med fagfornyelsen. Bevilgningene til læremidler i forbindelse med fagfornyelsen er hittil vesentlig lavere enn under innfasingen av Kunnskapsløftet. Samtidig bevilges det ikke særskilte midler til videregående opplæring. For å være på samme nivå som i 2020, må det bevilges ytterligere 70 mill. kroner til kommunene. Unio forventer at budsjettbehandlingen sørger for at også videregående opplæring kan få penger til læremidler i forbindelse med fagfornyelsen.

Fagskolene

Regjeringen har de senere årene satset på økt tilgang til relevante fagskoletilbud av høy kvalitet. Innføring av nye studieplasser i statsbudsjettet for 2020 videreføres i neste års budsjett, i tillegg til 500 nye studieplasser til Industrifagskolen.

Unio støtter en sterk satsing på fagskolene, og mener det er viktig at de fortsatt skal bygge på yrkeskompetanse innenfor områder der arbeidslivet etterspør kompetanse. Arbeidslivet etterspør korte, praktiske og yrkesrettede utdanninger som fagskolen tilbyr. Fagskolene er også viktige utviklings- og karriereveier for personer med yrkesfaglig utdanning. Unio mener at for å sikre kvalitet i fagskolene, er det viktig at de nye studieplassene følges opp med nok utstyr, lokaler og nok kvalifiserte lærere.

Regjeringen foreslår å bevilge 139,1 mill. kroner til etableringen av en ny fagskole for brann- og redningspersonell i Tjeldsund i Troms og Finnmark. Etableringen av denne fagskolen har blitt etterlyst i lengre tid, og det er derfor svært positivt at regjeringen har funnet rom for dette i sitt forslag til budsjett. Fagskolen vil bidra til et ytterligere kompetanseløft for norsk brann- og redningspersonell, og slik bidra til å øke fagets status. Unio mener dette er et viktig løft.

Høyere utdanning og forskning

Norge har forpliktet seg til å innlemme FNs bærekraftsmål i politikktutviklingen på den nasjonale arenaen. I Meld. St. 16 *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* står det at høyere utdanning har en sentral rolle i å følge opp FNs bærekraftsmål. Universitetene og høyskolene må få rammevilkår som setter dem i stand til å ta dette samfunnsoppdraget og å integrere dette i undervisningsprogram og forskning.

Pandemien viser med all tydelighet hvor avgjørende langsiktig kunnskapsutvikling og forskningssamarbeid er i møte med større samfunnsutfordringer. Forskning og høyere utdanning legger grunnlaget for framtidig innovasjon og omstilling, og må regnes som en avgjørende del av samfunnsberedskapen.

Stopp ABE-kuttene

Nye flate effektiviseringskutt på 0,5 prosent av driftsutgiftene bidrar ikke til en bedre situasjon for høyere utdanning og forskning eller for kunnskapsarbeiderne i offentlig sektor. Innspill fra en lang rekke aktører og institusjoner i offentlig sektor har vist med all tydelighet at smertegrensen er nådd. Det samme framgår av Fafos studie av ABE-reformen i staten (Fafø, november 2019).

For UH-sektorens vedkommende rapporterer vitenskapelige ansatte om dårligere støttefunksjoner for forskning og undervisning de siste årene (APIKS-undersøkelsen 2018). Ostehøvelkutt, som nå beløper seg til i underkant av 1,5 milliarder kroner, er ikke effektivisering. Dette er kutt som rammer kjerneaktivitetene og gir dårligere kvalitet. Kuttene kommer i en periode hvor økte krav og nye oppgaver innebærer et stort behov for høyt kompetente tekniske og administrative tjenester. Eksempler her er overgang til åpen forskning, mål om økt gjennomslag for norske forskningsmiljøer i EUs nye rammeprogram for forskning og digitalisering av utdanningene.

Behov for ytterligere forskningsinnsats

Sammenlignet med fjoråret er det en realvekst i det totale forskningsbudsjettet på 2,1 prosent. Dermed ligger forskningsandelen av BNP på 1,10 prosent. Denne veksten er viktig, ikke minst i lys av foregående års realnedgang. Spørsmålet er likevel om dette er tilstrekkelig. Unio er bekymret for hvorvidt økningen treffer bredt nok og bidrar til økt aktivitet og kvalitet i hele forskningssektoren.

De siste årene har statsbudsjettene på forskningssiden vært preget av noen store vekstposter som ikke har direkte effekt på volumet på ordinær FoU-virksomhet. Den økningen som har kommet til ordinær FoU-virksomhet, er kommet på konkurransearenaer og på politisk styrte områder, og er for en stor del blitt spist opp av det flate effektiviseringskuttet. Vi støtter regjeringens mål om norsk deltakelse i Horisont Europa, men mener at mål om økt returandel forutsetter at bevilgningene til grunnforskning styrkes.

Det er positivt at regjeringen bevilger midler til flere stipendiat- og postdoktorstillinger. Samtidig er mange i rekrutteringsstillinger forsinket som følge av pandemien. Kostnaden ved at disse i verste fall ikke fullfører sine forskningsprosjekter er langt høyere enn kostnadene ved å tilby forlenging. Budsjetttildelingene for 2021 må ta høyde for dette.

Norge ligger fortsatt betydelig lavere enn de andre nordiske landene når det gjelder investeringer i forsknings- og utviklingsarbeid (FoU). Statsbudsjettet for 2020 innebar en realnedgang på 0,9 prosent i bevilgningene til forskning. Det betyr at de totale bevilgningene for 2021 burde vært høyere for å opprettholde aktivitetsvolum, kompensere for konsekvenser av pandemien og møte kunnskapsbehovene. Unio mener det offentlige må ta en større andel av de nasjonale utgiftene til forskning. Privat sektor reduserer sin forskning på grunn av pandemien og fordi oljevirkomheten blir mindre dominerende. Dette krever større innsats fra offentlig forskning om 3 pst-målet innen 2030 skal være realistisk. Den statlige

forskningsinnsatsen bør derfor økes til 2 pst av BNP i en tiårsperiode. I tillegg må virkemidler for økt forskningsinnsats i næringslivet videreutvikles og styrkes.

Unio foreslår:

- Styrk forskningsbevilgningene slik at den samlede offentlig FoU-andelen økes til 2 pst i en tiårsperiode.
- Sikre finansiering av koronaførlengelse for stipendiater og postdoktorer.

Fullfinansiering av studieplasser

At institusjonene får midler etter antall avlagte studiepoeng, har ført til et overopptak av studenter. I år var det rekordstor søkning til høyere utdanning, men bare de færreste av studieplassene er fullfinansierte. Dette svekker de ansattes mulighet til å utføre god undervisning og forskning. Det er nødvendig å gjenopprette balansen mellom antall fullfinansierte studieplasser i grunnbevilgningene og det faktiske studentantallet på institusjonene.

Forskeren er forskningens viktigste ressurs, men per i dag har sektoren fortsatt en stabilt høy andel midlertidige ansatte, blant annet grunnet en lite forutsigbar budsjettsituasjon. Stor studenttilstrømming, økende aldersavgang og ambisjon om økt forskningsinnsats krever en bevisst rekrutteringspolitikk som sikrer konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår i universitets- og høyskolesektoren. Vitenskapelig ansatte må gis rett til fast tilsetting og stillingsvern på linje med andre arbeidstakere. Unio mener det er på høy tid å stoppe effektiviseringskuttene og løfte basisbevilgningene til UH-sektoren for å skape gode og trygge arbeidsmiljøer og langsiktighet i forskning og utdanning. Bare slik kan vi nå uttrykte ambisjoner hva angår kvaliteten på forskning og høyere utdanning.

Unio mener det må initieres en helhetlig gjennomgang av de ulike studieprogrammernes plassering i finansieringskategorier. Det vil bidra til bedre samsvar mellom tildeling og faktiske ressursbehov.

Vi viser her særlig til beregninger av merkostnader og manglende finansiering av de nye grunnskolelærerutdanningene på masternivå. I forslag til statsbudsjett foreslår regjeringen en bevilgning på 89,1 mill. kroner i 2021. Dette tilsvarer halvårseffekten av et ekstra studieår. Helårseffekten kommer i 2022. Bevilgningen er et stykke på vei, men står ikke i forhold til kostnadene forbundet med både flere og dyrere studieplasser. Dette rammer kvaliteten i det tilbudet studentene får.

Unio foreslår:

- Studieplassene i UH-sektoren må fullfinansieres.
- Det må initieres en helhetlig gjennomgang av de ulike studieprogrammernes plassering i finansieringskategorier.

Instituttsektoren

Det er bred enighet om forskningsinstituttenes betydning for norsk omstillings- og innovasjonsevne. Vi viser til OECD og Forskningsrådet sine instituttevalueringer som understreker betydningen av økt basisbevilgning for å kunne utnytte potensialet i sektoren med tanke på forskning og innovasjon, særlig med tanke på det grønne skiftet. Dette behovet er forsterket med pandemien, hvor oppdragstørke har svekket instituttene inntjeningssevne.

Instituttsektoren ble ikke tilgodesett i revidert nasjonalbudsjett for 2020, og de ble ikke tilstrekkelig kompensert i de ekstraordinære krisepakken. Dermed er det en reell fare for at aktiviteten stopper opp, fagmiljø forringes og verdifull kunnskapsutvikling går tapt.

Vi er fornøyde med at det er foreslått å bevilge 50 mill. kroner i ekstra grunnbevilgning til de teknisk industrielle forskningsinstituttene og 10 mill. kroner ekstra til miljøinstituttene. For samfunnsvitenskapelige institutter og primærnæringsinstituttene ligger det derimot an til realnedgang. Det er svært beklagelig. De omstillingsbehovene vi står overfor krever tverrfaglighet og tverrsektoriell kunnskapsutvikling. For å ivareta mangfoldet i instituttsektoren må hele bredden i sektoren løftes.

Unio holder fast på tidligere forslag om at det må utarbeides en opptrappingsplan for basisbevilgningene til et nivå på 25 prosent. Det vil gjøre at norske forskningsinstitutter kommer mer på linje med andre forskningsinstitutter internasjonalt, som de både skal konkurrere og samarbeide med. Dette er enda viktigere når regjeringen nå gir sin tilslutning til norsk deltakelse i Horisont Europa. Vi støtter denne deltakelsen, men mener at mål om økt returandel forutsetter en mobilisering av hele den forskningsutførende sektoren. Høyere basisbevilgning og særskilte stimulerings tiltak er nødvendig dersom instituttsektoren skal ha mulighet til å gå inn i ressurskrevende EU-søknader og prosjekter. EU dekker kun deler av utgiftene med å delta, fordi institutter i andre land har vesentlig høyere basisbevilgning.

Unio foreslår:

- Avsett midler til en opptrapping av basisbevilgningen som dekker hele bredden av forskningsinstitutter.
- Viderefør STIM-EU og sørg for forsterkede midler til institutter som har under 15 prosent grunnfinansiering.

Maritim kompetanse

Regjeringen foreslår å forlenge prosjektperioden for MARKOM2020 ut 2021. Fra 2022 foreslås det at arbeidet med maritim kompetanse blir overført til DIKU. Unio er positive til at regjeringen foreslår å utvide prosjektperioden med et år. MARKOM2020 har bidratt til et løft i de maritime utdanningene, og det er viktig at en videre satsing på maritim kompetanse prioriteres i årene som kommer. Videre forventes det at maritim stortingsmelding som legges frem høsten 2020 omfatter tematikken, og bidrar til å sette rammene for videre satsing på maritim kompetanseutvikling også etter 2021.

Studentvelferd

Styrk studentvelferden

Pandemien har ført til at de fleste studenter opplever stengte lokaler, digital undervisning og mangel på sosiale møtested. Undersøkelser viser at psykisk uhelse blant studenter har økt under pandemien, blant annet ved at studentene føler seg mer isolert og at de sliter med å henge med på studiene. Dette bekreftes av samskipnadene, som rapporterer om en økning i pågangen fra studenter som sliter med motivasjon, ensomhet og isolasjon.

Unio mener at dette kan få alvorlige konsekvenser også på lengre sikt. Dårligere gjennomføring og økt frafall vil ha uheldige personlige konsekvenser, men kan også ha negative konsekvenser for samfunnets behov for arbeidskraft innenfor sentrale profesjonsutdanninger.

I regjeringens budsjettforslag foreslås det å bevilge 20 mill. kroner ekstra til studentsamskipnadene. Unio mener dette ikke er tilstrekkelig for å ivareta studentene som sliter under pandemien.

Unio foreslår:

- Midlene til studentvelferd må økes mer enn regjeringen legger opp til, blant annet for å tilrettelegge for smittevernstilpassede sosiale arenaer
- Det psykososiale velferdstilbudet hos samskipnadene må styrkes
- Både sosiale og samfunnmessige konsekvenser av pandemien på studentenes velferd må kartlegges, herunder gjennomføring og mulige frafall

Studentboliger

Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen til nye studentboliger, samtidig som det er rekordhøy søkning til høyere utdanning. Dette rimer dårlig med regjeringens mål om inntil 2 200 nye studentboliger hvert år. Det er et generelt stort press på boligmarkedet, og det er umulig å klare seg på bare studielån med høye bokostnader.

Derfor er rimelige boliger viktig for at studentene kan bruke nødvendig tid til studier i stedet for å jobbe, slik at de fullfører på normert tid og kan komme ut i jobb. Unio mener det er et svært dårlig signal at regjeringen ikke satser mer på videre utbygging av rimelige boliger til studenter.

Unio foreslår:

- Regjeringen må satse mer på utbygging av studentboliger, og at det minst må bevilges penger på det nivået regjeringen selv har satt.

Utdanningsstøtte

Lik rett til utdanning innebærer at myndighetene har ansvar for å finansiere høyere utdanning, sørge for nødvendig utstyr til undervisning og opprettholde en tilfredsstillende utdanningsfinansiering. En tilstrekkelig god utdanningsstøtte vil sikre heltidsstudenter, noe som er positivt for gjennomføring av studiene.

Unio er fornøyd med at regjeringen har trappet opp utdanningsstøtten til elleve måneder med lån og stipend for studentene. En heltidsstudent studieåret 2019-2020 fikk 121 220 kroner. Dette er litt i overkant av 1G. Unio mener at utdanningsstøtten bør økes ytterligere, og at dette særlig er viktig i en situasjon der mange studenter har mistet muligheten til inntekt gjennom sommerjobb. Mange studenter har ekstraintekter gjennom yrker som er hardt rammet av pandemien. Det er usikkert hvor lenge vi vil se virkningene av pandemien i disse yrkene, og det er derfor helt nødvendig å styrke studiefinansieringen ytterligere.

Unio foreslår:

- Studiestøtten bør økes til minimum 1,5G.

Politiet

Unio støtter forslaget til politibudsjett for 2021. En samlet økning på 900 mill. kroner representerer en betydelig styrking av politietaten. 477 mill. kroner foreslås for å videreføre de 400 stillingene som ble opprettet i forbindelse med virusutbruddet. Det gir flere ansatte til å løse politioppgavene i etaten, og vi er helt enig med regjeringens presisering av at disse stillingene skal brukes ute i politidistriktene. Det vil øke politikraften der folk bor.

Vi forventer at Politidirektoratet i sitt tildelingsbrev følger opp bestillingen fra regjeringen, og at disse pengene og stillingene faktisk kommer ute i politidistriktene hvor de er svært tiltrengt, og de vil komme befolkningen til gode. Til tross for videreføringen av de 400 stillingene vil økonomien ute i mange av politidistriktene fortsatt være vanskelig i 2021.

Stillingene til Namsfogden videreføres i 2021 med en bevilgning på 42 mill. kroner. Dette letter situasjonen for mange av politietatens sivilt ansatte som lenge har slitt med stor arbeidsmengde.

Påtale i politiet styrkes med 39 mill. kroner. Dette er et viktig tiltak for å øke kapasiteten i påtalemyndigheten. Videre bevilges det 26 mill. kroner for at innsatspersonell fra hele landet får mulighet for å trene ved det nye nasjonale beredskapssenteret. Dette vil styrke beredskapen i hele landet.

Den norske kirke

Unio er godt fornøyd med tildelingen til Den norske kirke i forslaget til statsbudsjett for 2021. Regjeringen stadfester og anerkjenner gjennom dette kirken som en sentral samfunnsaktør. Budsjettet sikrer at Den norske kirke kan opprettholde sitt aktivitetsnivå.

Prester, diakoner og andre kirkelig tilsatte i hele landet har det siste halvåret lagt ned en stor innsats i å finne nye måter å være kirke på. Det ble tilbudt digitale fellesskap og andre trygge arenaer da pandemien stengte kirken. Budsjettet omtaler og anerkjenner den store innsatsen Den norske kirke og andre trossamfunn har gjort under den pågående pandemien.

Budsjettforslaget viderefører bevilgninger til å ta vare på kulturhistorisk viktige kirkebygg og tilskuddsordningen til tros- og livssynssamfunn forenkles. Begge deler er positivt.

Vennlig hilsen

Unio

Ragnhild Lied
Leder

Erik Orskaug
Sjeføkonom

Kopi:

Arbeids- og sosialkomiteen
Familie- og kulturkomiteen
Helse- og omsorgskomiteen
Justiskomiteen
Kirke, utdannings- og forskningskomiteen
Parlamentariske ledere på Stortinget
Partigruppene på Stortinget
Regjeringen

Unio har over 380.000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister og bibliotekarer

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

ergoterapeutene

 **AKADEMIKER
FORBUNDET**

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

Skatterevisorenes
Forening

